

1. ÜNİTE: BİR KAHRAMAN DOĞUYOR

**KONU: UYANAN AVRUPA VE SARSILAN
OSMANLI**

Avrupa, Orta Çağ'daki Skolastik düşünceden (kilisenin baskıcı, bilimi reddeden dogmatik yapısı) kurtularak modern dünyaya geçiş yapmıştır. Bu süreç birbirini tetikleyen 5 ana olaydan oluşur

Coğrafi Keşifler (15. ve 16. Yüzyıl): Avrupalı devletlerin İpek ve Baharat yollarına alternatif, yeni okyanus yolları ve kıtalar (Amerika) bulmasıdır

Osmanlı'ya Etkisi: -Ekonomik Darbe- Osmanlı'nın elindeki Akdeniz limanları, İpek ve Baharat yolları ticari önemini kaybetti. Gümrük gelirleri ciddi oranda azaldı. Avrupalılar keşfedilen yerlerden getirdikleri bol miktarda altın ve gümüşü piyasaya sürünce, Osmanlı parası (Akçe) büyük değer kaybetti. Ülkede ilk ciddi enflasyon ve fiyat artışları yaşandı. Osmanlı bu zararı kapatmak için iç ticaretteki vergileri artırmak zorunda kaldı, bu da halkın devlete olan güvenini sarıstı.

Rönesans: İtalya'da başlayan; bilim, edebiyat ve güzel sanatlardaki yenilenme hareketidir

Reform: Almanya'da başlayan; kilisenin otoritesini yıkan dini yeniden düzenleme hareketidir.

!Kavram Değişimi!: Kilisenin "sorgulamayı yasaklayan" Skolastik Düşüncesi yıkıldı. Yerine deney, gözlem ve akla dayanan Pozitif Düşünce (Hümanizm) hakim oldu.

Osmanlı'ya Etkisi: Osmanlı Devleti o dönemde askeri ve siyasi olarak çok güçlü olduğu için Avrupa'daki bu zihniyet devrimini takip etmedi. "Biz zaten üstünüz" düşüncesi, Osmanlı'nın çağın gerisinde kalmasının ilk adımı oldu.

Aydınlanma Çağı (18. Yüzyıl) Gelişme: Avrupa'da her alanda (hukuk, siyaset, bilim, felsefe) akıl, deney ve bilimsel düşüncenin rehber kabul edildiği dönemdir. Galileo, Newton, Descartes gibi bilim insanları bu dönemin öncüleridir. Sonuç: Bu çağda biriken bilimsel ve teknik bilgi, Sanayi İnkılabı'nın teknolojik altyapısını hazırladı.

Sanayi İnkılabı (Ekonomik Dönüm Noktası) : 18. yüzyılın ortalarında İngiltere'de buhar gücünün makinelerde kullanılmasıyla başlayan, insan ve hayvan gücünden makine gücüne geçiş sürecidir. Küçük atölyelerin yerini dev fabrikalar almıştır.

Neden-Sonuç İlişkisi:

Sebeup: Fabrikalarda seri üretime geçilince, üretimi sürdürmek için çok daha fazla Hammadde (pamuk, kömür, demir, petrol vb.) ihtiyacı doğdu.

Sonuç: Üretilen fazla malların satılması için yeni Pazar arayışları başladı. Bu iki kavram dünyada Sömürgecilik (Emperyalizm) yarışını başlattı ve bloklaşmalara yol açtı.

Osmanlı'ya Etkisi (Ekonomik Çöküş): Osmanlı, Sanayi İnkılabı'nı gerçekleştiremedi. Ülkedeki el tezgahları ve lonca (esnaf) teşkilatı, Avrupa'nın ucuz ve seri üretim mallarıyla rekabet edemedi. Yerli üretim çöktü, işsizlik arttı. Osmanlı, Avrupalı devletlerin hammaddesini ucuza aldığı ve işlenmiş malını pahalıya sattığı bir "Açık Pazar" haline geldi

Fransız İhtilali (1789 - Siyasi Dönüm Noktası) Gelişme: Fransa'da mutlak krallık rejimine karşı burjuvazi (ticaretle uğraşan sınıf) ve halkın başlattığı ihtilaldir.

Yayılan Kavramlar: Hürriyet, eşitlik, adalet, insan hakları, demokrasi ve en önemlisi Milliyetçilik.

Milliyetçilik Akımı: "Her milletin kendi geleceğine kendisinin karar vermesi ve kendi bağımsız devletini kurma hakkı" düşüncesidir

Osmanlı'ya Etkisi: Osmanlı Devleti, sınırları içinde Sırp, Rum, Bulgar, Ermeni, Arap gibi pek çok farklı milleti barındıran "Çok Uluslu (İmparatorluk)" bir yapıya sahipti. Avrupalı devletlerin de kışkırtmasıyla Balkanlar'daki azınlıklar milliyetçilik akımından etkilenerek isyan çıkardılar. Osmanlı'da ilk isyan eden Sırlar (1804), ilk bağımsız olan ise Yunanlar (1829) oldu. Bu durum toprak kayıplarını hızlandırdı ve devletin siyasi birliğini bozdu.

II. BÖLÜM:OSMANLI DEVLETİ'NİN EKONOMİK ÇÖKÜŞÜ :

Siyasi isyanlarla sarsılan Osmanlı, ekonomik bağımsızlığını da iki büyük darbeye tamamen kaybetti:

1. Kapitülasyonların Sürekli Hale Gelmesi:

İlk dönemlerde ticareti canlandırmak amacıyla yabancı devletlere verilen ticari, hukuki ve mali ayrıcalıklardır. 1740 yılında sürekli hale getirilen bu ayrıcalıklar, 1838 Balta Limanı Ticaret Antlaşması ile zirveye ulaştı. İngiliz tüccarlara iç ticarete yerli esnaftan daha az vergi ödeme hakkı verildi. Osmanlı gümrük duvarları yıkıldı ve yabancı malların ülkeyi istila etmesinin önü açıldı.

2. Dış Borçlar ve Düyun-u Umumiye İdaresi (1881): Osmanlı ilk dış borcunu 1854 yılında Kırım Savaşı sırasında İngiltere'den aldı. Ekonomik yapı üretime dayalı olmadığı için borçlar ödenemedi, sürekli yeni borçlarla eski borçların faizleri kapatılmaya çalışıldı. İflas İlanı: 1879'da Osmanlı borçlarını ödeyemeyeceğini (moratoryum) ilan etti.

Düyun-u Umumiye (Genel Borçlar İdaresi): 1881 yılında alacaklı devletler (İngiltere, Fransa, Almanya, İtalya vb.) Osmanlı'dan paralarını tahsil etmek için bu kurumu kurdular. Osmanlı'nın; tütün, tuz, alkol, ipek, balıkçılık ve pul vergisi gibi en önemli gelir kaynaklarına doğrudan el koydular.

Yorum: Düyun-u Umumiye, devlet içinde devlet gibi çalışan bir kurumdur. Osmanlı Devleti'nin "Ekonomik Bağımsızlığını" ve mali egemenliğini tamamen kaybettiğinin en büyük kanıtıdır

DAĞILMAYI ÖNLEME VE DEMOKRATİKLEŞME ÇABALARI

Osmanlı devlet adamları ve aydınları, hem azınlık isyanlarını durdurmak hem de Avrupalıların iç işlerimize karışmasını engellemek için Batı tarzı hukuki ve siyasi yenilikler yaptılar.

Tanzimat Fermanı (1839 - Gülhane Hatt-ı Hümayunu)

İlan Eden: Sultan Abdülmecid Hazırlayan: Mustafa Reşit Paşa.

Temel Amaç: Azınlıkların devlete bağlılığını artırmak, Fransız İhtilali'nin yıkıcı etkisini azaltmak.

Maddeleri: Müslüman ve gayrimüslim ayırt edilmeksizin herkes kanun önünde eşit sayılacak. Herkesin can, mal ve namus güvenliği devlet garantisinde olacak. Vergiler herkesin gelirine göre adil bir şekilde toplanacak. Mahkemeler açık yapılacak ve hiç kimse yargılanmadan cezalandırılmayacak. Askerlik vatan görevi haline getirilecek (Gayrimüslimler de askere alınacak).

🔥 Yorum: Padişah kendi gücünün üstünde bir kanun gücü olduğunu ilk kez kabul etmiştir. Bu ferman, Osmanlı'da Hukukun Üstünlüğü ilkesinin benimsendiğinin ve anayasal düzene geçişin ilk adımı olduğunun kanıtıdır.

Islahat Fermanı (1856)

İlan Eden: Sultan Abdülmecid.

Temel Amaç: Avrupalıların iç işlerimize karışmasını önlemek için sadece gayrimüslimlere (azınlıklara) okul açma, memur olma gibi çok geniş ekstra haklar verildi.

Tamamen Gayrimüslimlerin (azınlıkların) haklarını genişletmeye yöneliktir.

🔥 Yorum: Azınlıkları memnun etmeyi amaçlayan bu ferman, Müslüman halkın tepkisine yol açmış ve toplumsal eşitliği sağlamak yerine ayrışmayı artırmıştır. Avrupalıların iç işlerimize karışmasını engelleyememiştir.

I. Meşrutiyet'in İlanı (1876) ve Kanun-u Esasi

Meşrutiyet Sistemi: Padişahın yetkilerinin anayasa ve halkın seçtiği bir meclis tarafından sınırlandırıldığı yönetim şeklidir (Padişah + Meclis + Anayasa).

Jön Türkler, Padişah Abdülaziz'i tahttan indirdiler ve yerine II. Abdülhamit'i meşrutiyeti ilan etme sözü karşılığında tahta çıkardılar.

Kanun-u Esasi: Türk tarihinin ilk yazılı anayasasıdır.

Mebusan Meclisi: Osmanlı sınırları içindeki halk (Müslümanlar ve azınlıklar) ilk kez seçimlere katılarak meclise vekil gönderdi.

🔥 Yorumu: Halk, yönetimde ilk kez (dolaylı da olsa) söz sahibi olmuştur. Rejim (yönetim şekli) değişmiştir.

Neden Son Buldu?

II. Abdülhamit, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nı (93 Harbi) ve meclisteki azınlık vekillerinin yıkıcı faaliyetlerini gerekçe göstererek meclisi kapattı, anayasayı askıya aldı. (İstibdat - Baskı Dönemi başladı).

II. Meşrutiyet'in İlanı (1908)

İttihat ve Terakki Cemiyeti İngiltere ve Rusya'nın Osmanlı'yı parçalamayı gördüğü Reval Görüşmeleri üzerine İttihatçılar ayaklandı ve II. Abdülhamit'e meclisi yeniden açtırdı. Anayasa tekrar yürürlüğe girdi ve meclis yeniden açıldı.

🔥 LGS Yorumu: II. Meşrutiyet dönemiyle birlikte Osmanlı tarihinde ilk kez farklı siyasi partiler kurulmuştur.

OSMANLI'YI KURTARMA AMACIYLA ORTAYA ATILAN FİKİR AKIMLARI

Devletin dağılmasını engellemek amacıyla aydınlar tarafından ortaya atılan ideolojilerdir. Hiçbiri Osmanlı'nın dağılmasını önleyememiştir

1. Osmanlıcılık

Savunucuları: Namık Kemal, Ziya Paşa, Mithat Paşa (Jön Türkler).

Temel Fikir: Osmanlı sınırları içinde yaşayan herkesi; din, dil, ırk ayrımı gözetmeksizin eşit kabul etmek ve tek bir "Osmanlı Vatandaşı" üst kimliği altında birleştirmek.

Tanzimat, Islahat ve Meşrutiyet bu fikrin uygulamalarıdır.

Neden Çöktü?: Balkan Savaşları sırasında azınlıkların (özellikle Balkan milletlerinin ve Arnavutluk'un) isyan edip Osmanlı'dan ayrılmasıyla bu fikrin geçerliliği tamamen bitmiştir.

2. İslamcılık (Ümmetçilik / Panislamizm)

Savunucuları: II. Abdülhamit, Mehmet Akif Ersoy, Sait Halim Paşa.

Temel Fikir: Devleti kurtarmanın yolu, dünyadaki ve ülkedeki tüm Müslümanları halifenin dini ve siyasi otoritesi etrafında birleştirmektir.

Neden Çöktü?: I. Dünya Savaşı sırasında padişahın kutsal "Cihat" çağrısına rağmen, bazı Arap kabilelerinin İngilizlerle işbirliği yaparak Osmanlı askerine saldırmasıyla (milliyetçilik duygusunun ümmet duygusuna baskın gelmesiyle) geçerliliğini yitirmiştir.

3. Türkçülük (Turancılık / Pantürkizm)

Savunucuları: Ziya Gökalp, Mehmet Emin Yurdakul, Ömer Seyfettin, Yusuf Akçura.

Temel Fikir: Osmanlı sınırları içindeki Türkleri milli bir bilinç altında toplamak, Türk kültürünü korumak ve ilerletmektir (İleri boyutu dünyadaki tüm Türkleri birleştirmektir).

Sonucu: Osmanlı Devleti'ni yıkılmaktan kurtaramamıştır. Ancak Mustafa Kemal'in fikir yapısını derinden etkilemiş, Kurtuluş Savaşı'nın (Millî Mücadele'nin) kazanılmasını sağlamış ve yeni Türk Devleti'nin kurulmasında temel ideoloji olmuştur.

4. Batıcılık (Garpcılık)

Savunucuları: Tevfik Fikret, Abdullah Cevdet, Celal Nuri.

Temel Fikir: Osmanlı'nın geri kalmasının sebebi Batı'dan kopmasıdır. Kurtuluş ancak Batı'nın bilimini, tekniğini, hukukunu ve yönetim şeklini tamamen uygulamakla mümkündür.

Sonucu: Devleti yıkılmaktan kurtaramamıştır fakat Cumhuriyetin ilanından sonra gerçekleştirilen Atatürk İnkılaplarının (hukuk, eğitim ve sosyal alandaki yeniliklerin) fikri altyapısına büyük katkı sağlamıştır.